



Ś. p. HENRYK DEMBIŃSKI

Pierwszy Rocznik Nauk Społecznych, który ukazał się w 1949 roku, redagowany był przez prof.prof.: Ignacego Czumę i Henryka Dembińskiego. Dziwnym zbiegiem okoliczności w tym samym 1949 r., wkrótce po ukazaniu się Rocznika zmarł jeden z jego redaktorów, Henryk Dembiński.

Henryk Dembiński urodził się dn. 19 września 1900 r. w Krakowie, szkołę średnią ukończył w Feldkirch (gimnazjum oo. jezuitów) w Austrii w 1918 r., studia wyższe odbył na Uniwersytecie Jagiellońskim na Wydziale Prawa, uzyskując w 1925 r. stopień doktora praw. Dalsze studia prowadzi w Paryżu, uzyskując w 1926 r. dyplom z ukończenia Ecole des Sciences Politiques. W latach 1926—29 r. odbywa praktykę w służbie administracji publicznej oraz staż zagraniczny w charakterze korespondenta agencji prasowych polskich. W 1930 r. zostaje starszym asystentem przy katedrze prawa politycznego i prawa narodów na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie, w 1933 r. — zastępcą profesora prawa narodów na Wydziale Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. W 1933 r. uzyskuje habilitację na Uniwersytecie Jagiellońskim z zakresu prawa narodów. Ze względów politycznych, a mianowicie w związku z udziałem w zebraniu protestującym przeciwko nowej ustawie akademickiej przygotowanej przez ówczesnego ministra oświaty, Jędrzejewicza, ustawy naruszającej autonomię wyższych uczelni — habilitacja nie została zatwierdzona przez Ministerstwo Oświaty. Dopiero w 1936 r., gdy sytuacja polityczna uległa pewnej zmianie, uzyskuje habilitację na podstawie nowej, napisanej w międzyczasie, pracy naukowej. W 1945 r. zostaje mianowany profesorem nadzwyczajnym prawa narodów na Wydziale Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych K. U. L. W 1948/49 r. wybrany jest na dziekana tegoż Wydziału.

Ś. p. prof. Dembiński był członkiem szeregu instytucji naukowych a mianowicie: Tow. Naukowego K. U. L., przy czym pełnił również obowiązki przewodniczącego Wydziału Nauk Społecznych od 1945—49 r., dalej Międzynarodowego Związku Badań Społecznych w Malines (Belgia), a wreszcie Centralnego Komitetu Instytutów Nauk Politycznych.

Poza pracą naukową, stawiającą Go w rzędzie najwybitniejszych znawców prawa międzynarodowego, Dembiński rozwija ożywioną działalność społeczną. Już na ławie akademickiej jest członkiem Stow. Mł. Ak. „Odrodzenie“ a później jego seniorem, jak również członkiem Sodalicji Mariańskiej i członkiem Związku Polskiej Inteligencji Katolickiej a w latach 1938—39 pełni funkcję wiceprzewodniczącego Zarządu Głównego tejże organizacji.

W 1945 r. wchodzi na teren pracy politycznej jako członek Stronnictwa Pracy i prezes Okręgu Lubelskiego tego stronnictwa.

Ś. p. Henryk Dembiński był uczonym i to jest tytuł, dla którego Redakcja Roczników czci na tym miejscu jego pamięć, ale każdy uczony jest człowiekiem a człowiek jest istotą integralną, jest osobowością, w której łączą się nierozzerwalnie poszczególne cechy i właściwości. Intelaktu nie można oderwać od uczuć i woli, wyodrębnić z całokształtu duszy.

„A z tych największa jest miłość“ mówi św. Paweł w liście do Koryntian (1 Kor. 13, 13). Miarą ukochania nauki jest poświęcenie dla niej. Mówi się często o „kierze naukowej“ — dla H. Dembińskiego wybranie drogi naukowej było równoznaczne z wyrzeczeniem się tego co nazywamy karierą. Porzucił dla niej stanowisko właściciela wielkich dóbr, wolał pozostawić zarząd nimi jednemu ze swych krewnych, wolał skromne mieszkanie w Lublinie niż pałac rodzinny w Witkowicach, który obowiązki profesorskie rzadko tylko pozwalały Mu odwiedzać. Ale jaskrawszym wyrazem oddania nauce był fakt, że pomimo ciężkiej choroby do końca życia wytrwał na posterunku, do końca życia pracował naukowo.

Podstawowym obowiązkiem i naczelnym zadaniem uczonego jest „dać świadectwo prawdzie“ (J. 18, 37). Dembiński spełniał to zadanie nie szukając w swych pracach błyskotliwości lecz prawdy obiektywnej. Wychodząc z założenia, że źródłem prawa międzynarodowego jest prawo naturalne, że moralność chrześci-

jańska obowiązuje nie tylko w życiu jednostki lecz i społeczeństw, rozpatruje w swych dziełach naukowych problemy prawa międzynarodowego z punktu widzenia etyki katolickiej, etyki niezmiennej. Prawda była dla Niego zawsze jedna, czy to w dziedzinie naukowej, czy w życiu publicznym, czy osobistym. Toteż nie waha się dać jej świadectwo potępiając Jędrzejewiczowską ustawę akademicką, choć kosztuje Go to niezatwierdzenie habilitacji i opóźnienie jej uzyskania o lat 3 a profesury nadzwyczajnej o lat 9. Podobnie i w późniejszych latach postępuje zawsze zgodnie ze swym przekonaniem, nie oglądając się na to czy ułatwi to czy utrudni karierę profesorską.

Służba Prawdzie to nie tylko odwaga przekonań, ale sumienność i pracowitość. W pracy naukowej ś. p. Dembińskiego nie ma nic blagi, nic łatwizny, nic popisu, nic nieugruntowanej hipotezy. Jego dorobek naukowy to wynik wielkiej pracowitości, obowiązkowości, która cechowała Go we wszelkich poczynaniach nie tylko naukowych, we wszelkich przejawach życia. Twórczość naukowa Zmarłego była więc odzwierciedleniem Jego duszy.

Ś. p. Henryk Dembiński był człowiekiem z jednej bryły: był takim uczonym jakim był człowiekiem, był takim człowiekiem jakim był uczonym.

Na dorobek naukowy Henryka Dembińskiego składają się trzy większe prace, mianowicie: 1. *Autonomia celna w najnowszym rozwoju prawa narodów*, Kraków 1933, 2. *Wojna jako narzędzie prawa i przewrotu*, Lublin 1936, 3. *Odmowa uznania faktów dokonanych w najnowszym rozwoju prawa narodów*, Lublin 1939 oraz szereg mniejszych rozpraw i artykułów z których wymienimy: 1. *Prawa zasadnicze państw w teorii prawa narodów*, Lublin 1934, 2. *Wojna sprawiedliwa*, Warszawa 1935, 3. *Kościół i Państwo wobec zagadnień prawa małżeńskiego*, Poznań 1936, 4. *Obowiązki jednostki wobec państwa w świetle prawa naturalnego*, Lublin 1938, 5. *Kryzys demokracji*, Lwów 1939, 6. *Dyplomacja i dyplomaci w nowoczesnym państwie*, Lublin 1946, 7. *Moralne podstawy ustroju społeczności międzynarodowej*, Lublin 1949.

Problematyka naukowa objęta pracami Dembińskiego dotyczy przede wszystkim prawa międzynarodowego, ale występują w niej, choć mniej liczne, zagadnienia prawa państwowego, co

pozostaje niewątpliwie w związku z kierowaniem przez pierwsze lata powojenne katedrą tego działu prawa na KUL.

W pierwszej z większych rozpraw naukowych prof. Dembiński zajmuje się wpływem paktu Ligi Narodów na ograniczenie suwerenności państw w zakresie polityki celnej. Rozwój wymiany międzynarodowej zależy od obniżenia wysokości taryf celnych i w tym kierunku idą usiłowania Ligi Narodów. Napotyka one jednak na opór narodów członkowskich, które obawiają się, że ingerencja Ligi Narodów w tej dziedzinie może naruszyć ich autonomię celną. Autor dochodzi do wniosku, że w wyniku tych tendencji system traktatów handlowych dwustronnych odgrywa wciąż większą rolę niż propagowany przez Ligę Narodów system umów zbiorowych.

Druga z większych monografii Dembińskiego poświęcona jest zagadnieniu wojny sprawiedliwej. Zagadnienie to rozważa autor na tle historycznym i dochodzi do wniosku, że zarówno w nauce jak i polityce międzynarodowej wojna traktowana jest jako środek obrony koniecznej, względnie naprawy dokonanego bezprawia, nie zaś jako źródło tworzenia faktów prawnych przez państwo nieograniczenie suwerenne. W związku z zajęciem przez siebie stanowiskiem autor ocenia próby Ligi Narodów zapobieżenia wojnom, przeciwdziałania agresji, ograniczenia zbrojeń.

W trzeciej wreszcie z wymienionych prac Henryk Dembiński zajmuje się zagadnieniem instytucji uznania suwerenności nowopowstałych państw. Problem ten rozważa na przykładzie Mandżukuo, Abisynii, Austrii, Czechosłowacji, dochodząc do wniosku, że uznanie jest we współczesnej polityce międzynarodowej jedynie przedmiotem przetargów dyplomatycznych, a nie nową instytucją prawa międzynarodowego posiadającą istotną skuteczność prawną.

Jakkolwiek wszystkie trzy omawiane prace mają charakter ściśle prawniczy, to nie obca im jest problematyka filozoficzna i moralna. Dotyczą one wszystkie zagadnienia tworzącej się po pierwszej wojnie światowej, dzięki powstaniu Ligi Narodów, społeczności międzynarodowej tak bliskiej ideologii chrześcijańskiej. Problemem moralnym przewijającym się przez te prace jest walka pomiędzy egoizmem narodowym a chrześcijańską ideą wspólnoty i solidarności międzynarodowej.

Wyraźniej jeszcze występuje problematyka etyczno-społeczna w pozostałych mniejszych rozprawach Dembińskiego. Podstawą oceny i punktem wyjścia analizy prawnej jest w nich prawo naturalne, w zarysowującej się z nową siłą po drugiej wojnie światowej społeczności międzynarodowej szuka podstaw moralnych chrześcijańskich, widząc wielką rolę Kościoła katolickiego w dziele pokoju i jedności międzynarodowej.

Czesław Strzeszewski